

Ojämlighet och fattigdom i svenskt jordbruk

Ojämlighet i inkomster och antalet som faller under fattigdomsgränsen i befolkningen som helhet har ökat i flera västländer, inklusive Sverige. Denna Policy Brief studerar utvecklingen inom svenskt jordbruk. Vi finner att:

- Ojämligheten i totala förvärvsinkomster har minskat för jordbrukare.
- Det beror på att inkomster från verksamhet utanför jordbruket blivit jämnare; spridningen i jordbruksinkomster är däremot oförändrad.
- Fattigdomen har minskat men för ensamstående, framförallt kvinnliga, jordbrukare är den fortsatt hög.

Bakgrund

I likhet med i de flesta västländer har inkomstjämligheten i Sverige ökat sedan 1990-talet. Tidigare forskning visar att det är större inkomstjämlighet inom jordbruket än i befolkningen i stort men vi vet inte om den har ökat eller minskat. Vad som är speciellt med jordbruket är den omfattande strukturomvandling – där små gårdar läggs ner och stora gårdar blir större – som alljämt pågår. Detta kan likaväl ha lett till att inkomstjämligheten har ökat som att den har minskat. Avgörande är om strukturomvandlingen påverkar botten av inkomstfördelningen mer än toppen. Inkomstjämligheten är främst ett problem om den beror på fattigdom. Den kan även vara problematisk om den upplevs som oskälig, eller beror på ineffektivitet inom vissa delar av jordbruket.

I denna Policy Brief undersöks om inkomstjämligheten och fattigdomen inom svenskt jordbruk har ökat eller minskat över tiden. Vi jämför också med utvecklingen för Sveriges befolkning i sin helhet. Ett av målen med EU:s gemensamma jordbrukspolitik är att "garantera jordbrukarna en skälig levnadsstandard" och att studera fattigdom inom jordbruket är därför relevant. Eftersom många jordbrukare också har inkomster från annan verksamhet inkluderar vi även dessa i vår analys. På EU-nivå samlar man emellertid inte in uppgifter om jordbrukares inkomster från verksamhet utanför jordbruket och därför kan frågor om fattigdom eller inkomstjämlighet inte studeras på EU-nivå. Denna Policy Brief bidrar därför med viktig kunskap om dessa

frågor. Vi kan, å andra sidan, jämföra spridningen av inkomster från enbart jordbruk mellan Sverige och EU-15.

Data

Vi använder longitudinella registerdata (LISA) från SCB för perioden 1997-2012. SCB hämtar uppgifterna från skatteregistret. Samtliga inkomster mäts i 2012 års priser. Jordbrukarhushåll definieras som hushåll där minst en medlem har inkomster från arbete eller näringsverksamhet inom jordbrukssektorn och urvalet omfattar nästan 43 000 jordbrukarhushåll. Statistik för jämförelse av jordbrukarpopulationen med Sveriges befolkning i sin helhet hämtas från SCB och Eurostat, och för jämförelse med EU hämtas uppgifter från DG-AGRI rapporten "EU Farm Economics. Overview based on 2012 FADN data".

Metod

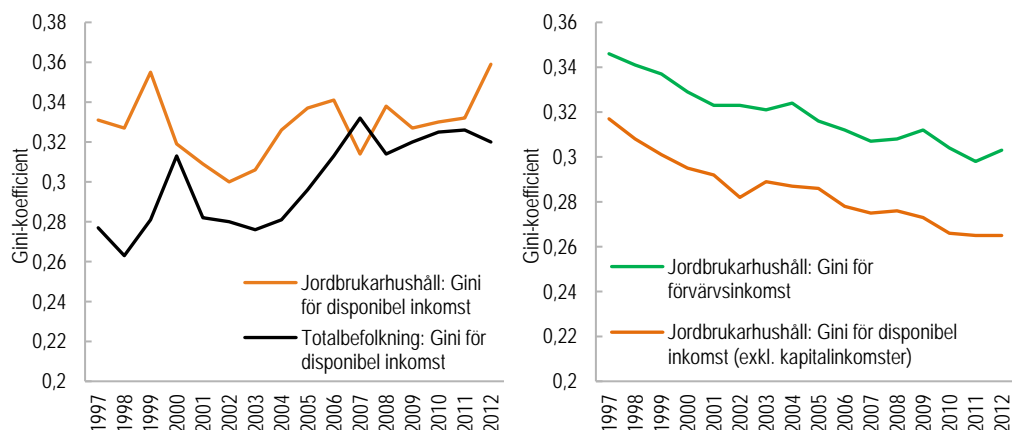
För att mäta *inkomstojämlikhet* använder vi oss av Gini-koefficienten som beskriver hur inkomsterna är fördelade i en population. Ett högre värde på Gini-koefficient betyder en högre inkomstojämlikhet. Exempelvis visar ett värde på 0 att alla individer i populationen har exakt lika höga inkomster (total jämlikhet) och ett värde på 1 att ett enda hushåll har alla inkomster (total ojämlikhet).

Vi studerar hur Gini-koefficienterna för disponibel inkomst och förvärvsinkomst utvecklats för jordbrukarhushåll och för befolkningen som helhet. *Disponibel inkomst* är ett renodlat levnadstandardmått som inkluderar förvärvsinkomster, bidrag och kapitalinkomster och drar ifrån skatter. *Förvärvsinkomst*, å andra sidan, är ett mått på ersättningen för hushållets arbetsinsats och utgörs av summan av dess inkomster av tjänst och näringsverksamhet, efter allmänna avdrag.

För att mäta *fattigdom* använder vi oss av EU:s definition som innebär att en individ räknas som fattig om hen har en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianen för den disponibla årsinkomsten i landet.

Oförändrad ojämlikhet i disponibel inkomst

Vi börjar med att jämföra Gini-koefficienterna för disponibel inkomst för hela befolkningen och för jordbrukarhushåll. Figur 1 visar att i början av 2000-talet var inkomstojämlikheten större bland jordbrukarhushåll än i befolkningen som helhet. Därefter har den ökat i befolkningen men varit relativt oförändrad inom jordbruket. Sedan mitten av 2000-talet är inkomstojämlikheten ungefär densamma i befolkningen och inom jordbruket. Den årliga variationen runt åren 1999-2000 och åren 2006-2008 beror på konjunkturförändringar i kapitalinkomster.

Figur 1 och 2. Gini-koefficienter för jordbrukarhushåll och Sveriges totalbefolkning

Not: Hushållsinkomsterna är justerade för skillnader i hushållsstorlek och försörjningsbörda med hjälp av en så kallad ekvivalensskala.

Minskad ojämlikhet i förvärvsinkomster

I nästa steg studerar vi jordbrukarhushållens förvärvsinkomst. Den övre linjen i Figur 2 visar att Gini-koefficienten för förvärvsinkomster har minskat inom jordbruket, det vill säga förvärvsinkomsterna blir allt mer lika mellan jordbrukare över tiden. Detta kan verka motsäggelsefullt när Figur 1 visar att ojämlikheten i disponibel inkomst är oförändrad. Förklaringen ges av att den disponibla inkomsten även inkluderar inkomster från kapital (samt bidrag minus skatter) och om man bortser från kapitalinkomsterna fås den nedre linjen i Figur 2 som visar utvecklingen för Gini-koefficienten för disponibel inkomst *exklusive* kapitalinkomster inom jordbruket. Som framgår minskar den över tiden.

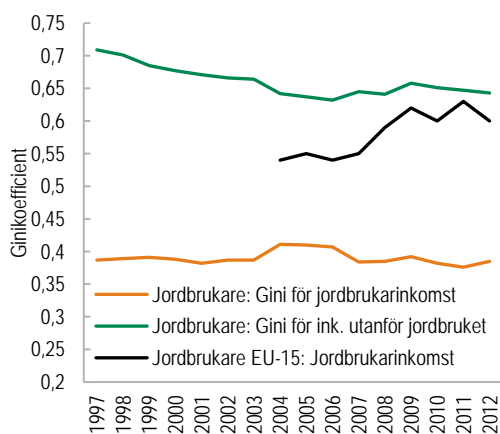
Att Gini-koefficienten för jordbrukarnas disponibla inkomster i Figur 1 inte faller på samma sätt som Gini-koefficienten för deras förvärvsinkomster i Figur 2 beror således på kapitalinkomsternas utveckling. Kapitalinkomster inkluderar aktievinster, aktieutdelningar, räntor och fastighetsvinster som inte är relaterade till jordbruksverksamheten. Jordbrukarhushållens genomsnittliga kapitalinkomster har inte ökat men mot slutet av perioden ökade spridningen i dem. När kapitalinkomsterna blir mer ojämlikt fördelade får vi också en större ojämlikhet i disponibel inkomst än i förvärvsinkomst i slutet av perioden. Sammantaget har vi därför oförändrad eller minskad ojämlikhet i jordbrukarhushållens disponibla inkomster beroende på om vi inkluderar kapitalinkomsterna eller ej. Att nivån på ojämlikheten i disponibel inkomst *exklusive* kapitalinkomster är lägre, generellt, än för förvärvsinkomster i Figur 2 beror på ett progressivt skatte- och transfereringssystem.

Minskad ojämlikhet i inkomster från annan verksamhet

En intressant fråga är varför Gini-koefficienten för jordbrukarhushållens förvärvsinkomst i Figur 2 faller över tiden. Ett svar ges av Figur 3, som visar Gini-koefficienten för jordbrukarhushålls inkomster från jordbruksverksamhet respektive från verksamhet utanför jordbruket, vilket tillsammans utgör deras förvärvsinkomster. Figur 3 visar att spridningen i jordbruksinkomster är oförändrad under perioden medan spridningen i inkomster utanför jordbruket minskar. Förändringen i Gini-koefficienten för förvärvsinkomster beror således på att inkomsterna från verksamhet utanför jordbruket blivit jämnare fördelade. Att spridningen i jordbruksinkomster är oförändrad innebär också att strukturomvandlingen inte medfört större spridning i jordbruksinkomster. Å andra sidan kan den ha bidragit till en minskad spridning i inkomsterna från verksamhet utanför jordbruket. Det kan vara så att för att överleva som småskalig jordbrukare måste man ha inkomster utanför jordbruket.

Sverige är annorlunda än andra EU-länder

Figur 3 visar även Gini-koefficienten för jordbruksinkomster inom EU-15 för den tidsperiod data är tillgänglig. Inkomstmättet för EU-15 är inte beräknat på samma sätt som det svenska inkomstmättet och därför är det svårt att jämföra skillnader i nivå. Det kan dock vara intressant att jämföra förändring över tid. Vi finner att spridningen i jordbruksinkomster inom EU-15 har ökat sedan i mitten av 2000-talet. Här skiljer sig därför Sverige från EU-15. Det är emellertid oklart varför skillnaderna i jordbruksinkomsterna inom EU-15 ökar, men är oförändrade för Sverige.

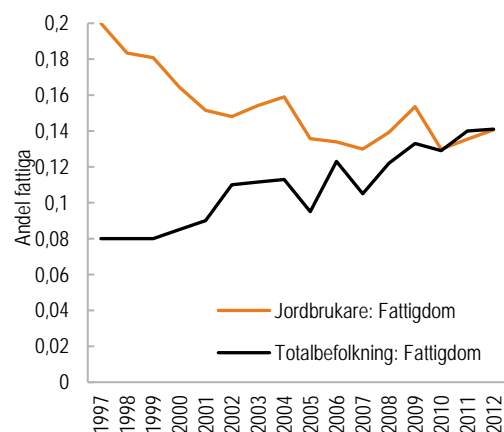

Figur 3. Ginikoefficienter för jordbrukarinkomst och inkomst utanför jordbruket. Sverige och EU-15.

Fattigdomen har minskat bland jordbrukarhushållen

Gini-koefficienten är ett grovt mått på ojämlikhet och förändringar i den beror både på förändringar i de högsta och lägsta inkomsterna. Gini-koefficienten säger dock inget om förmågan att försörja sig. Därför

är det intressant att studera utvecklingen för dem som befinner sig i botten av inkomstfördelning, dvs. om fattigdomen har ökat eller minskat. Figur 4 illustrerar hur andelen fattiga inom jordbruket och i befolkningen i stort har förändrats mellan 1997-2012 i Sverige. För befolkningen i stort har andelen fattiga ökat från ca 8 till ca 14 procent. Inom jordbruket, å andra sidan, har den minskat från ca 20 till ca 14 procent. I slutet av perioden är fattigdom således lika vanlig inom jordbruket som i befolkningen i stort, vilket innebär en förbättring för jordbrukarhushållen.

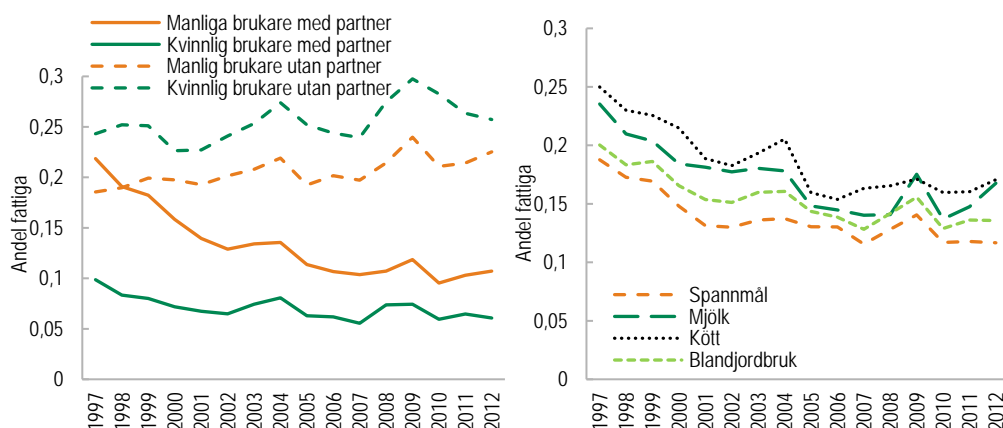

Figur 4. Fattigdom inom jordbruket och för Sveriges totalbefolkning

Familjestruktur viktigare än produktionsinriktning

Familjestrukturen har stor påverkan på fattigdom. Figur 5 visar att fattigdomen är betydligt större för jordbrukare utan partner än för jordbrukare med partner. Att skillnaden i andelen fattiga mellan jordbrukarhushåll med och utan partner har ökat beror i stor utsträckning på att partnern har ökat sina inkomster från verksamhet utanför jordbruket. Av kvinnliga jordbrukare utan partner är mer än var fjärde fattig. Fattigdomen tycks också ha ökat något över tiden för jordbrukare utan partner.

Delar vi istället upp jordbrukarna utifrån produktionsinriktning blir skillnaderna mindre, se Figur 6. Vi ser att fattigdom är vanligast inom djurproduktion, framförallt kött, men även att fattigdomen har minskat inom samtliga produktionsinriktningar.

Figur 5 och 6. Fattigdomen för olika typer av jordbrukare och olika produktionsinriktningar.

Slutsatser

Inom jordbruket har ojämlikheten i *disponibla* inkomster varit oförändrad mellan 1997-2012. Detta beror på att skillnaderna i kapitalinkomster har ökat. Om vi exkluderar kapitalinkomsterna har ojämlikheten i disponibel inkomst *de facto* minskat inom jordbruket; disponibel inkomst är över tiden allt mer jämt fördelad mellan jordbrukarna.

Den minskade ojämlikheten i *förvärsinkomster* för jordbrukarhushållen beror inte på minskad spridning i inkomster från jordbruk utan på minskad spridning i inkomster från verksamhet utanför jordbruket. Framförallt beror det på att jordbrukarnas partners har ökat sina inkomster utanför jordbruket; det vill säga de har i allt större utsträckning jobb utanför jordbruket. Strukturomvandlingen har däremot inte påverkat spridningen i jordbruksinkomster.

Fattigdomen inom jordbruket har nästan halverats under perioden och ligger numera på samma nivå som för befolkningen i stort. Ett undantag är ensamstående jordbrukare där fattigdomen ökat något. Framförallt för ensamstående kvinnliga jordbrukare är fattigdomen hög: mer än var fjärde ensamstående kvinnlig jordbrukare är fattig. Det bör även tilläggas att fattigdomen i befolkningen som helhet, på ca 14 procent, i stor utsträckning orsakas av arbetslöshet. För svenskar som förvärsarbetar (i likhet med jordbrukarna) är fattigdomen endast 6,7 procent.

Sammantaget ser vi en bättre utveckling för jordbruket än för samhället i stort i Sverige under perioden när det gäller inkomstjämlighet och fattigdom. Utveckling för jordbruket i Sverige är också bättre än för jordbruket inom EU-15 där inkomstjämligheten ökat.

Författare	Sören Höjgård och Martin Nordin
Källa	Højgård Sören, Nordin Martin. "Farmers' earnings and disposable incomes for Sweden in 1997-2012", <i>AgriFood Working Paper 2017:3</i>
Mer information	Martin Nordin 046 – 222 07 90 Martin.nordin@agrifood.lu.se

Vad är AgriFood Economics Centre?

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. Policy Briefs är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. Fokus är kortare analyser och Rapporterna är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 730, 220 07 Lund
AgriFood Economics Centres publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se
